

ARS ELECTRONICA – STRATEGIE OPORU W NOWYCH MEDIACH

KRAKÓW, 28-29 MAJA 2009

Instytut Sztuk Audiowizualnych UJ
Kampus UJ, ul. Łojasiewicza 4

PROGRAM KONFERENCJI

CZWARTEK

10.00 powitanie, kawa

10.20

Otwarcie konferencji:

Prof. dr hab. Eugeniusz Wilk,
Michał Gulik i Jana Węglarz

Panel I Sala I Moderatorka: Jana Węglarz

10.40 dr Anna Nacher, UJ, *Media taktyczne wobec ekstazy partycypacji*

11. 00 mgr Magdalena Karkowska, UŁ, *Lokacyjne media - reorganizacja i kolonizacja przestrzeni rzeczywistych*

11.20 mgr Piotr Płucienniczak, UJ, *Sharing is caring. Sieć i dobro wspólne*

11.40 – 12.00 dyskusja

12.00 – 12. 20 przerwa na kawę

Panel II Sala I Moderatorka: Karolina Kończyńska

12.20 Karol Piekarski, UŚ, *Interaktywność w wersji 2.0 – niezrealizowana obietnica wolności*

12.40 Karol Haratyk, UJ, *Internet jako sfera wolności od manipulacji i wolności do manipulacji*

13.00 Jan Argasiński, UJ, *Web 2.0 czyli jak Internet zmienia kulturę*

13.20 – 13.40 dyskusja

13.40 – 14.00 przerwa na kawę

Panel III Sala I Moderator: Michał Gulik

14.00 Paweł Rams, UJ, *Ile queeru w queerze czyli o (nie)wykorzystanych strategiach oporu w amerykańskiej wersji serialu Queer as Folk*

14.20 Bartłomiej Nowak, UJ, *Tożsamość geja w nowych amerykańskich serialach telewizyjnych*

14.40 mgr Samuel Nowak, UJ, *Na pohybel ciotom. Tożsamość gejowska w Internecie*

15.00 dr Tomasz Sikora, UP, www.o_pornie.net

15.20 – 15.40 dyskusja

Panel I Sala II Moderator: Michał Gulik

10.40 mgr Andrzej Klimczuk, Polskie Towarzystwo Badania Gier, *Nurt serious games a sektor ruchów społecznych*

11.00 mgr Rafał Ilnicki, UAM, *„Mechaniczny śpiew Maldorora” - filozofia destrukcji w muzyce industrialnej*

11.20 Przemysław Dudziński, UW, *Przebóstwienie jako forma oporu – Divine w świetle antropologii filozoficznej H. Plessnera*

11.40 – 12.00 dyskusja

12.00 – 12.20 przerwa na kawę

Panel II Sala II Moderator: Anna Petelenz

12.20 mgr Joanna Walewska, UJ, *Artysta i komputer, czyli o sztuce destrukcji*

12.40 mgr Katarzyna Otulakowska, UJ, *Podłączenie & rotacja: transformacja. Czy opór przed interaktywną sztuką mediów ma sens?*

13.00 mgr Paulina Tendera, UJ, *Oswajanie cielesności w obszarze sacrum jako opór wobec sztuki szoku*

13.20 – 13.40 dyskusja

13.40 – 15.00 przerwa obiadowa

Panel III Sala II Moderatorka: Anna Petelenz

15.00 Tomasz M. Dąbrowski, US *Street-art jako futuryzm dokonany. Street-art - definicja, historia, subkultura*

15.20 dr Agnieszka Kamrowska, UJ, *Strategie guerilla art w wideoklipach Spike'a Jonze*

15.40 prof. dr hab. Andrzej Pitrus, UJ, *Bill Viola - definiowanie granic medium*

15.40 – 16.00 dyskusja

PIĄTEK

10.00 kawa

Panel I Moderatorka: Ewelina Twardoch

10.20 Ewelina Ciaputa, UJ, *Internet – nowa przestrzeń kobiet?*

10.40 Dorota Nowok, UJ, *Queerowe strategie kontestacyjne w świecie nowych mediów i nowoczesnych technologii*

11.00 Justyna Przyborowicz, UO, *Demokratyzacja kreacji o podłożu erotycznym w przekazie medialnym jako opór wobec stereotypowego wizerunku kobiety*

11.20 – 11.40 dyskusja

11.40 - 12.00 przerwa na kawę

Panel II Moderator: Michał Gulik

12.00 Maciej Demko, UMK, *W inteligentnej sieci maszyn, czyli o tym jak człowiek oddaje inicjatywę technologii*

12.20 Ewelina Twardoch, UJ, *Nowe media jako przestrzeń walki między tekstualnością i wizualnością? – o opozycji technologii wobec tekstowego świata*

13.00 Magdalena Kowalczyk, UŚ, *„Pudelek” medialnym ruchem oporu? Inne spojrzenie na portale plotkarskie*

13.20 – 13.40 dyskusja

13.40 – 14.00 przerwa na kawę

Panel III Moderator: Bartłomiej Nowak

14.00 mgr Julie Land, PAN, *New documentary film and social movements*

14.20 Dariusz Szklarczyk, UJ, *Opór (społeczny) czy konflikt (interesów)? Rozważania nad pojęciem oporu społecznego na przykładzie zjawiska Not In My Backyard (NIMBY)*

14.40 Jana Węglarz, UJ, *Medialna twarz postfordyzmu*

15.00 – 15.20 dyskusja

15.20 Zamknięcie konferencji

ABSTRAKTY REFERATÓW

dr Anna Nacher, Uniwersytet Jagielloński

Media taktyczne wobec ekstazy partycypacji

Pojęcie mediów taktycznych wypracowane przez artystów i aktywistów w pionierskich czasach net-artu wydaje się oferować szczególne cenne możliwości nakreślenia strategii oporu wobec dyskursów dominujących, zwłaszcza tych o proveniencji neoliberalnej i entuzjastycznie prorynkowej. Warto w dobie szczególnej popularności kultury partycypacji wrócić do działań z lat 90-tych i przez ich pryzmat ponownie przyjrzeć się kategoriom często używanym (nadużywanym?) do opisu nowej generacji Internetu oraz pojęciu mediów społecznych (social media).

mgr Magdalena Karkowska, Uniwersytet Łódzki

Lokacyjne media - reorganizacja i kolonizacja przestrzeni rzeczywistych

Komputery coraz rzadziej są jedynie zajmującymi biurko, obszernymi sprzętami, stają się natomiast coraz częściej przenośnym aparatem, który można zabrać ze sobą wszędzie. Aparat taki (laptop, palmtop, telefony komórkowe nowej generacji) - niemal stale włączony - jest częścią networku w globalnej sieci. GPS i wchodzące na rynek, czy też dopiero zapowiadane technologie, zwiększają ustawicznie możliwości takiego aparatu oraz to, gdzie on funkcjonuje (zwłaszcza, że zwykle jest to na ogół także lokacja użytkownika) to pole badań prowadzonych przez uniwersytety, wielkie kompanie, a także artystów. Locative Media Laboratory, organizacja umożliwiająca międzynarodową współpracę ma na celu połączenie tych trzech (uniwersytety, koncerty, środowiska artystyczne) a poszukiwania badawcze

przez nią prowadzone pełnią funkcję publiczną: chodzi o to, aby technologie lokacyjne nie pozostały jedynie w gestii reklamodawców i graczy gier komputerowych. Uświadamiamy sobie coraz wyraźniej, że nawet przy ograniczonych nakładach, nie dysponując wielką wiedzą specjalistyczną, niemal każdy jest w stanie posługiwać się nowymi technologiami mobilnymi. Różne aspekty mediów lokacyjnych będą dalej badane w SMCS, wykorzystują je artyści, kartografia jawnie używa możliwości locative media grają także ideologiczną rolę w sieci semantycznej. Ludzie niejako przywłaszczyli sobie mappowanie, obalając częściowo monopol, który rządy i siły wojskowe nad nim sprawowały. Obecnie w przestrzeni medialnej, miasta i nie tylko, zachodzi wiele istotnych zmian, w tym przemiany użytkowania sieci (internetowej i networków). Szybki rozwój technologii mobilnych oraz coraz większa rola użytkowników, nie pozostaje bez echa wśród badaczy kultury medialnej, coraz to nowe sytuacje medialne (oraz nieustanne wkraczanie nowinek technicznych) wymagają opisu i refleksji, często zapisywanej na gorąco, jako że szybki rozwój nie daje czasu na badawcze zdystansowanie się do tematu. Nie oznacza to jednak, że notowane w ten sposób spostrzeżenia są chybione, lub mniej trafne.

mgr Piotr Plucienniczak, Uniwersytet Jagielloński

Sharing is caring. Sieć i dobro wspólne

Wymiana plików za pośrednictwem sieci z pozoru (jako baza) może stanowić proceder przestępczy. Jednak hasło "Sharing is caring" ukute przez The Pirate Bay naprowadza na trop ideologicznej nadbudowy wykraczającej poza dyskurs legalistyczny. Nie popadając w utopię cyberkomunizmu, należy stwierdzić, że "dzielenie się", rozumiane nie tylko jako wymiana, ale i upublicznianie oraz społecznościowe tworzenie na podstawie licencji creative commons czy GPL może stanowić punkt wyjścia do narodzin nowego rodzaju dobra wspólnego. Ruchy wolnej kultury mogą być bowiem świadomą komunitariańską odpowiedzią na indywidualistyczny etos. Odrzucenie idei jednostkowych praw autorskich na rzecz kolektywnej odpowiedzialności z wolna staje się fenomenem także pozasiściowym.

Referat ma na celu krytyczną konfrontację przedstawionych wyżej trendów z ich filozoficznymi odpowiednikami, przede wszystkim w postaci teorii Jürgena Habermasa oraz Johna Rawlsa, oraz próbę odpowiedzi na pytanie, czy możemy traktować je jako praktyczną aplikację postulatów tych filozofów. Czy możemy widzieć w sieciowym dobru wspólnym załączek nowej formy polityczności?

Karol Piekarski, Uniwersytet Śląski

Interaktywność w wersji 2.0 – niezrealizowana obietnica wolności

Referat jest próbą krytycznego spojrzenia na technologie i procesy komunikacyjne określane mianem Sieci 2.0. U jego podstaw leży przekonanie o niejednoznacznym charakterze interaktywności, która wiąże się zarówno z wolnością, jak również możliwością kontroli użytkowników. Odwołując się [m.in.](#) do ekonomii politycznej komunikowania oraz „studiów nad oprogramowaniem”, przeprowadzona zostanie analiza różnych warstw infrastruktury oraz komunikacji sieciowej. Jak się okaże, Sieć 2.0 przyniosła nie tylko nowe możliwości komunikacyjne (pewien rodzaj podmiotowości w masowej skali), ale również zagrożenie dla autonomii i prywatności jednostek. Jednocześnie napięcie to zneutralizowane zostało w postaci tzw. ideologii kalifornijskiej, polegającej na swoistym połączeniu lewicowego etosu

emancypacji z ekonomicznym liberalizmem. Celem referatu jest więc zdefiniowanie charakteru interaktywności Sieci 2.0 oraz jej wolnościowego potencjału.

Karol Haratyk, Uniwersytet Jagielloński

Internet jako sfera wolności od manipulacji i wolności do manipulacji

Zarówno w państwach autorytarnych, jak i w państwach demokratycznych Internet staje się polem rywalizacji pomiędzy dwoma paradygmatami: obywatelskiej, wolnej sfery demokratycznej deliberacji oraz hierarchicznego nadzoru. Rywalizacja pomiędzy tymi dwoma wzorami komunikacji przybiera postać blokowania stron internetowych, czy naruszania prywatności korespondencji w państwach autorytarnych. Niemniej, również w krajach demokratycznych obecne są próby kontroli Internetu. Przykładem tego typu działań może być wykorzystanie systemu Phorm (umożliwiającego reklamy kontekstowe) lub też rozbudowa przez wiele państw systemów umożliwiających śledzenie internetowej aktywności swych obywateli. Pojawienie się nowego kierunku studiów magisterskich poświęconych inwigilacji urasta do rangi symbolu niebezpieczeństw grożących w czasach nadmiaru informacji. Zarazem pojawiają się przeciwstawne tendencje. Ich przykładem mogą być działania [Global Internet Freedom Consortium](#), mające na celu umożliwienie omińnięcia cenzury. W państwach demokratycznych Internet bywa natomiast wykorzystywany jako narzędzie służące pogłębieniu demokracji (przykładowo *public journalism movement*). Współistnienie obydwu tych tendencji w przestrzeni, jaką stanowi Internet, nie powinniśmy traktować jako przygodnej cechy wczesnej fazy rozwoju tego medium. W istocie, Internet umożliwia współistnienie obydwu tych trendów; dlatego też powinniśmy starać się umieścić obydwie tendencje w modelu komunikacji internetowej zamiast traktować je jako wzajemnie się wykluczające.

Jan Argasiński, Uniwersytet Jagielloński

Web 2.0 czyli jak Internet zmienia kulturę

Tematem prezentacji jest przedstawienie niektórych zjawisk towarzyszących pojawieniu się tzw. Web 2.0 i ich konsekwencji. Pod pojęciem Web 2.0 rozumiemy tu przede wszystkim zmianę struktury procesu komunikacji w Internecie polegającą na przejęciu przez użytkowników funkcji zarówno nadawców jak i odbiorców oraz krytyków informacji. Proces „oddolnego” tworzenia rzeczywistości informacyjnej Sieci ma swoje konsekwencje w wielu dziedzinach. Najważniejsze z nich to : pojawienie się nowego rodzaju społeczności (fora, portale społecznościowe, gry MMO), złamanie eksperckiego monopolu wiedzy i umiejętności (wikiwiedza, folksonomia, community based projects), swoboda ekspresji (zarówno twórczej, subwersywnej jak i destrukcyjnej). Wszystkie wymienione powyżej zjawiska wywierają piętno na kulturze, sztuce, wiedzy i etyce. Czy jednak da się jednoznacznie odróżnić złe skutki od dobrych? Jakże przyjąć kryterium? W jaki sposób dyskurs Sieci zmieni Real? Przed nami realizacja komunikacyjnej, multikulturowej Utopii czy też nadciąga inwazja internetowych barbarzyńców? Na te pytania raczej nie znajdzie się łatwych odpowiedzi ale z pewnością można je w interesujący sposób rozwinąć.

Paweł Rams, Uniwersytet Jagielloński

*Ile queeru w queerze czyli o (nie)wykorzystanych strategiach oporu w amerykańskiej wersji serialu *Queer as Folk**

W 1999 roku na małych ekranach mieszkańców Wielkiej Brytanii pojawił się serial *Queer as folk*, którego bohaterami były osoby homoseksualne. Widzowie doczekali się jedynie dziewięciu odsłon, za to sam fakt pojawienia się serialu o kontrowersyjnej tematyce wywołał fale dyskusji i sporów w Anglii. W 2000 roku prawa do serialu wykupił amerykański producent Showtime, który przez 5 lat z powodzeniem nagrywał kolejne odcinki. Co spowodowało, że Brytyjczycy tak szybko musieli rozstać się z homoseksualnymi bohaterami? Czy użycie w tytule amerykańskiej wersji serialu terminu queer jest zasadne w odniesieniu do zainicjowanej tam przez Judith Butler teorii? Na pytania te postaram się odpowiedzieć opierając się na porównaniu obu wersji serialu (bohaterzy, wątki itp.). Dzięki dokładniejszej analizie amerykańskiej produkcji pod kątem pytań stawianych przez queer theory (niestabilność tożsamości, subwersywny charakter seksualności, akceptacja odmienności seksualnych, denaturalizacja heteroseksualności itp.) będę miał okazję zbadać na ile serial wykorzystuje swoją potencjalną subwersywność. Interpretacji poddam najważniejsze cechy serialu (sposób prezentacji cielesności, seksualności, sposób portretowania środowiska, kształtowanie głównych postaci itd.), które przybliżą mnie do odpowiedzi na postawiony w tytule referatu problem.

Bartłomiej Nowak, Uniwersytet Jagielloński

Tożsamość geja w nowych amerykańskich serialach telewizyjnych

Nie sposób mówić dzisiaj o oporze wobec dominującego dyskursu bez przywołania teorii wiedzy-władzy stworzonej przez Michela Foucault, dlatego też swój referat rozpocznę od krótkiego przytoczenia jej głównych spostrzeżeń i założeń. Następnie wprowadzę słuchaczy w tematykę tożsamości gejowskiej, opierając się przede wszystkim na książce Jacka Kochanowskiego *Fantazmat różNICowany*, w której autor dowodzi, iż mówienie o jednym, stałym modelu tożsamości wszystkich homoseksualistów płci męskiej jest nie tylko absurdem, ale wręcz błędem. Tą część referatu będę musiał uzupełnić „definicją” derridiańskiej różNICy, która stała się dla Kochanowskiego punktem wyjścia jego własnej społecznej teorii tożsamościowej. W drugiej części wystąpienia spróbuję zastanowić się nad tym, czy współczesne amerykańskie serie telewizyjne, tworzone podług nowej formuły, zwanej przez niektórych „nowym serialem HBO” (choć dziś tworzą je już na wzór i podobieństwo HBO wszystkie znaczące stacje telewizyjne w Stanach Zjednoczonych) dostrzegają wskazywaną przez Kochanowskiego różnorodność gejowskiej tożsamości, czy też wciąż powtarzają znane i utarte kulturowo stereotypy dotyczące homoseksualistów? Jak ma się budowanie tożsamości serialowych gejów do procesów normalizacji w społeczeństwach heteronormatywnych? Ze szczególną uwagą przyjrzę się krótko tym amerykańskim serialom, których pomysłodawcami i producentami są geje (*Sześć stóp pod ziemią*, *Gotowe na wszystko*, *Bracia i siostry*) i spróbuję odpowiedzieć na pytanie: czy istnieje jeden wzór tożsamości geja, który – jak gdyby na przekór ustaleniom Kochanowskiego – wylania się z tych seriali jako dominujący? Jeśli tak – to czy ów dominujący wzór „gra” z wiedzą-władzą, czy też wpisuje się w jej praktyki normalizacyjne? Czy możliwe jest uchronienie się przed tym ostatnim zjawiskiem?

mgr Samuel Nowak, Uniwersytet Jagielloński

Na pohybel ciotom. Tożsamość gejowska w Internecie

Jaką rolę pełni Internet w kształtowaniu się tożsamości gejowskiej? Czy możemy mówić rozmaitych politykach tożsamościowych i czy rzeczywiście, jak chcieliby rozentuzjzmowani teoretycy nowych mediów, podlegają one nieustannym negocjacom i przemieszczeniom z uwagi na płynny charakter sieci? W moim wystąpieniu postaram się pokazać jak domknięte oraz czasowe tożsamości gejowskie cyrkulują w tej samej przestrzeni. Postawię także pytanie o funkcję internetowych społeczności w zglobalizowanym świecie zwłaszcza w kontekście biopolitycznych aspiracji władzy, która nie leży już w kompetencji państwa, lecz ponadnarodowego rynku. Z drugiej jednak strony przykład polskiego Internetu jest dowodem, że media wcale nie muszą być forpocztą nowych, wolnych od regulacji polityk tożsamościowych. Przykłady portali społecznościowych takich jak np. Fellow wskazują na istotną rolę zinternalizowanej homofobii w kształtowaniu się homoseksualnej tożsamości. Media stają się w tym wypadku platformą, gdzie w najlepsze działa nowoczesny mechanizm nadzoru seksualności, który Butler opisuje jako heteroseksualna matryca.

dr Tomasz Sikora, Uniwersytet Pedagogiczny

www.o_pornie.net

Tytuł mojego wystąpienia to nie tyle gra słów, ile mały językowy "performans" tematu moich rozważań; postaram się bowiem powiązać ze sobą kwestie pornografii, oporu i Internetu. Zacznę od próby określenia kulturowego statusu pornografii, co siłą rzeczy wiązać się będzie ze statusem cielesności i seksualności, a także z zagadnieniem (dopuszczalnej i niedopuszczalnej) reprezentacji, a następnie zastanowię się pokrótce, czy i jaką pornografię można uznać za praktykę oporu kulturowego. Wyróżnię trzy istotne momenty w historii pornografii: moment pierwszy to Oświecenie, które właściwie stworzyło pornografię; moment drugi to wynalazek fotografii jako medium szczególnie "przyjaznego" pornografii; i wreszcie moment trzeci to konieczność redefinicji pornografii w związku z upowszechnieniem się Internetu. Funkcjonowanie (i ogromna popularność) darmowych, amatorskich serwisów "randkowo-pornograficznych" dostępnych w sieci jest szczególnym przypadkiem współczesnej pornografii; na serwisy takie można patrzeć jak na miejsce potencjalnej subwersji współczesnych praktyk cielesnych (czy szerzej - kulturowych).

mgr Andrzej Klimczuk, Polskie Towarzystwo Badania Gier

Nurt serious games a sektor ruchów społecznych

Gry komputerowe (wideo) jako środek masowego przekazu mogą być źródłem dochodów, rozrywki, wiedzy i problemów społecznych. Artykuł przybliży specyfikę wybranych tytułów nurtu serious games, obejmującego dzieła których głównym celem nie jest zabawa, lecz zwrócenie uwagi opinii publicznej na różnorodne kwestie wymagające rozwiązania, jak też służące wywołaniu lub powstrzymaniu określonych zmian społecznych. Związki nurtu serious games z sektorem ruchów społecznych zostaną ukazane na przykładzie inicjatyw organizacji Games for Change

mgr Rafał Inicki, Uniwersytet Adama Mickiewicza

Mechaniczny śpiew Maldorora" - filozofia destrukcji w muzyce industrialnej

Proponuję odczytać Maldorora jako postać rozczerowaną kształtem zastanej rzeczywistości, wiecznego kontestatora. Możliwe, że dlatego tak bardzo inspirował surrealistów, a później przedstawicieli muzycznej sceny industrialnej, głównie Nurse With Wound i Current 93. Nie da się ukryć, że muzyka industrialna od momentu swego powstania wyraża sprzeciw oraz niezgodę na życie wedle reguł społeczeństwa konsumpcyjnego. W swoim wystąpieniu postaram się ukazać pewne filozoficzne podłoże, które kryje się pod taką postawą - określając je mianem filozofii destrukcji. Nie jest to jednak tylko apoteza rozkładu oraz zniszczenia - pamiętajmy bowiem, że Maldoror zaczął afirmować życie. Filozofia destrukcji przede wszystkim występuje w opozycji do tego co można nazwać przejawami nieskrępowanego i bezrefleksyjnego afirmowania rzeczywistości - poprzeczywistości. Występuje tutaj ona jako forma swoistej terapii - poprzez swą mechaniczność i szorstkość domaga się prawdziwego humanizmu. Odwołując się do twórczości konkretnych grup muzycznych ukazę realizację wzmiankowanych przeze mnie założeń filozoficznych.

Przemysław Dudziński, Uniwersytet Wrocławski

Przebóstwienie jako forma oporu – Divine w świetle antropologii filozoficznej H. Plessnera

Praca opisuje funkcję budzenia śmiechu przez ponadseksualną personę stworzoną przez Divine w filmach Johna Watersa. W oparciu o myśl H. Plessnera i jego badania reakcji granicznych, oraz koncepcje O. Marquarda można rozumieć projekt życiowo-artystyczny Divine nie tylko jako kontestację warunków społeczno-kulturowych czy norm moralnych, ale samej kondycji ludzkiej. Strategie campu i hybrydyzacji wsparte efektem śmiechu prowadzą nas bowiem ku przebóstwieniu – powrotowi do androgynicznej, pierwotnej Jedni. Praca wsparta jest refleksjami z seansów najbardziej znanego filmu Watersa *Pink Flamingos* oraz wywiadów z ich uczestnikami.

Strategia, którą określam mianem przebóstwienia jest formą konstrukcji nowego fantazmatu nieuchwytnego bo pozaludzkiego. Uznaję też, że jest ona źródłem swoistego recydlingu ikonicznego Divine – idealnego przedstawiciela nowego człowieczeństwa. Spektrum reakcji na personę Divine, ujęte poprzez kategorię śmiechu rozsadzającego rzeczywistość i kontaktu z absurdem, wykazuje, jak skuteczna może być obrona przez Watersa i Divine formą oporu. Jednocześnie opisuję fenomen użycia filmów Watersa do budowania wyraźnie odznaczonych subwersywnych *comunitas* śmiechu i zanegowania, dekonstrukcji sytuacji zastanych w kulturze. Doraźnie budowane w czasie oglądania filmów z Divine *communitas* śmiechu pozostawia jednak trwałą ślad w uczestnikach – możliwość ich istnienia – potencję

zawieszenia praw, co ujawnia brak ich esencjonalności. Śmiech wobec przebóstwienia na ekranie jest więc formą wyzwajającej epifanii.

mgr Joanna Walewska, Uniwersytet Jagielloński

Artysta i komputer, czyli o sztuce destrukcji

Referat chciałabym poświęcić pojęciu destrukcji w sztuce i potraktować ją, jako kategorię oporu. Punktem wyjścia byłaby dla mnie postać Gustava Metzgera, który od początku lat sześćdziesiątych i przez kolejne dwie dekady zainteresowany był użyciem komputerów na gruncie sztuki, ale jednocześnie był również ich największym krytykiem, ze względu na ich militarny rodowód. Pisał bardzo często na ten temat w Studiu International oraz PAGE, czyli biuletynie Computer Arts Society, którego był redaktorem. Metzger jest też autorem trzech manifestów sztuki autodestrukcyjnej (w 1959, 1960, 1961 roku), jak również wraz Johnnem Sharkeyem pomysłodawcą i współorganizatorem Destruction in Art Syposium, które odbyło się po raz pierwszy w 1966 roku. Od 1968 roku dążył do wykonania rzeźby Five Screens with Computer, która miała stać się symbolem jego przekonań, lecz choć jej makieta pokazywana była na kilku bardzo dużych wystawach sztuki komputerowej (między innymi Cybernetic Serendipity w Londynie oraz na Computers and Visual Research w Zagrzebiu), to ze względu na jej skomplikowaną strukturę oraz zagrożenie jakie niesła dla otoczenie, nigdy nie została wykonana. Chciałabym potraktować postać Metzgera, jako przykład artysty, który wykorzystywał krytyczny potencjał sztuki starając się uczynić z niej narzędzie oporu społecznego przeciwko istniejącej sytuacji społeczno-politycznej.

mgr Katarzyna Otulakowska, Uniwersytet Jagielloński

Podłączenie & rotacja: transformacja. Czy opór przed interaktywną sztuką mediów ma sens?

W moim wystąpieniu chciałabym zastanowić się nad często przywoływaną przez tzn. sztukę nowych mediów kategorią oporu, a dokładniej: nad komplikacją tego pojęcia. O ile bowiem staliśmy się uczestnikami cyberkultury, a przez to wzrastamy w czasie rozrostu Web 2.0, o tyle godzimy się żyć w czymś nieprzewidywalnym. Sieć daje nam wiele/coraz więcej możliwości dookreślania tożsamości: indywidualnej oraz grupowej. Praktyka obcowania z Siecią pokazuje natomiast, że usieciowione, interaktywne środowiska są w stanie balansować na styku własnej kreatywności z prawami autorskimi innych. Wiele prac pojawiających się w nurcie New Media Art charakteryzuje się właśnie tym, że stosunkowo trudno – w porównaniu z wcześniejszymi przykładami znanymi historii sztuki – wskazać w nich na to: kto jest ich autorem? (rekonfigurują dotychczasowy paradygmat komunikacyjny), kto i jak krytycznie powinien odnieść się do dzieła? (autor/-rzy, (v)user, czy też bronić powinno się samo dzieło?). Rozważania swoje chciałabym oprzeć na kilku przykładach realizowanych w oparciu o nowe media: przytoczę różne strategie oporu, jakie stoją u ich podstaw konceptualnych. Będzie to przyczynkiem do przyjrzenia się szerokiemu problemowi dotyczącemu New Media Art – problemowi zachwianej czy nawet nieadekwatnej pozycji, jaką zajmuje instytucjonalne zaplecze sztuki: czy władza nad sztuką może być zgromadzona w rękach instytucji, które tak naprawdę nie są gotowe/ciągle borykają się z problemami wystawienia oraz klasyfikacji tego typu sztuki?

Performance w sztuce nowych mediów, zgodnie ze swoją tradycją jako typu sztuki, dotykają kwestii cielesności: jednak jej postrzeganie komplikuje się – cielesność w połączeniu

z elektroniką, w podłączeniu do mediów interaktywnych, wcale nie musi być realna. Przykłady, które omówię, ukazały cielesność zdolną istnieć w przestrzeni wirtualnej, zdolną odczuwać telepatycznie. A więc taką, która wybrała dla siebie przestrzeń, w której można się oprzeć „zasadzie rzeczywistości”.

Sprowadzi nas to do pytania, czy sztuka tak realizowana, istniejąca w nowej postaci i nowej przestrzeni, nie wymusza na nas transformacji – dostrzeżenia jej przez instytucje, wagi ustalenia nowych norm dotyczących klasyfikacji sztuki? Czy też – jakby z przeciwnej strony – okaże się, że żyjąc obecnie na ziemi niczyjej (w jednej globalnej wiosce, w której obowiązuje jedno prawo) nie ma jak i przeciw komu prowadzić działań konspiracyjnych (gdyż globalizacja i cyberkultura podłączyły nas do jednego systemu)?

mgr Paulina Tendera, Uniwersytet Jagielloński

Oswajanie cielesności w obszarze sacrum jako opór wobec sztuki szoku

Ingerencje współczesnych artystów w obszar *sacrum*, przez który rozumiem tu przede wszystkim szeroko pojęte nawiązywanie do symboliki religijnej, zbyt często kończą się skandalem, wywołanym przez bardziej konserwatywne kręgi odbiorców sztuki. W swoim wystąpieniu przywołuję przede wszystkim cztery przykłady sztuki współczesnej: G. Stacha „Transformacja”, R. Rumasa „Las Vegas” czy też D. Nieznalskiej „Pasja” oraz A. Sorrano „Piss Christ”. Ich analiza nie jest pretekstem do krytyki społeczeństwa, które stawia opór sztuce szoku, wkraczającej w obszar sakralny; nie jest nim też krytyka sztuki szoku w ogóle. Moim celem jest krytyka artystów, którzy – kierując się ideą wolnością twórcy – świadomie dążą do wywołania skandalu. Uważam, że to zła droga do wytworzenia sztuki wartościowej artystycznie i filozoficznie. Sztuka szoku, skandalu i prowokacji jest – jak uważam – dobrym sposobem na zdobycie jedynie rozgłosu i sukcesu medialnego. W tym kontekście interesuje mnie tylko postawa artysty, dlatego też pomijam kwestię moralnej postawy i oceny społecznej. Artysta, o którym chcę mówić stoi jednak wobec określonej sytuacji społecznej, która jest kontekstem jego działań twórczych. Jednym z głównych problemów, z którymi musi się on zmierzyć, jest ukształtowany w świadomości chrześcijańskiej głęboki rozłam między tym co cielesne, a tym, co duchowe. Rozwiązaniem dla tej kwestii powinno być powolne i subtelne wprowadzanie elementu cielesności i seksualności człowieka w miejsca zdominowane przez wartości duchowe (np. kościoły). Za materiał do interpretacji filozoficznej posłużą mi tu takie przykłady sztuki nowoczesnej, jak: P. Rist „Homo sapiens, sapiens”, K. Górnej „Madonna”. Subtelność i wartość tej sztuki polega na współgraniu jej formy z wnętrzem i ideami *sacrum* oraz na głębokiej i ważnej filozofii człowieka, jaką przekazują. Artysci wskazują na przykład na to, że w Edenie nie istniał podział na to, co sakralne i cielesne (wykorzystują ideę jedności cielesno-duchowej człowieka). Ponadto rozpoczynają otwartą dyskusję na temat roli religijności w społeczeństwie nowoczesnym. Przede wszystkim jednak stanowią opór przed sztuką szoku, a więc często przed bezzasadnym i celowym niszczeniem wartości tradycyjnych.

Tomasz M. Dąbrowski, Uniwersytet Szczeciński

Street-art jako futuryzm dokonany. Street-art - definicja, historia, subkultura

Mój referat ma na celu przede wszystkim przyjrzenie się teoriom, które w ostatnich latach powstały na temat street-artu – interesować będą mnie jego podstawy ideologiczne (a więc anarchizm, alterglobalizm i ogólnie: bunt), którym przeciwstawię własną koncepcję street-artu jako dokonanego futuryzmu (w oparciu [m.in.](#) o dzieła Brunona Jasińskiego). W dalszej części przyjrę się definicjom street-artu i jego historii, dokonując polemiki z pewnymi mitami, które zebrały się szczególnie wokół genezy tej dziedziny sztuki, a więc np. że za początek street-artu można uznać nawet malowidła ścienne z początków ludzkości. Będę również omawiał relacje między street-artem a marketingiem i komercyjnym rynkiem sztuki, wskazując na street-art jako dziedzinę twórczości, która wypracowała sobie status jednocześnie i niezależnej, i komercyjnej. W podsumowaniu postaram się zdefiniować termin „street-art”, poszerzając jego znaczenie o ujęcie subkulturowe (język, moda, muzyka oraz wpływ na nowe media i kulturę) – pragnę wykazać na jak wiele dziedzin współczesności wpływa sztuka ulicy, która potocznie rozumiana jest jako przejaw buntu i wandalizmu. W założeniu mój referat ma być swoistym podsumowaniem dotychczasowych rozważań nt. street-artu w Polsce, wskazać szerokie spektrum jego oddziaływania na współczesny świat (szczególnie na media) oraz jednocześnie proponować dwa nowe aspekty jego ujęcia, tj. street-art jako realizacja założeń futuryzmu oraz street-art jako subkultura.

dr Agnieszka Kamrowska, Uniwersytet Jagielloński

Strategie guerilla art w wideoklipach Spike'a Jonze

Współczesny wideoklip zajmuje w sztuce współczesnej wyjątkową pozycję, łączy bowiem awangardowe formy audiowizualnego przekazu z tradycyjnymi konwencjami wpisującymi się w dominujący nurt kultury popularnej. Teledysk jest obecnie dyscypliną graniczną, wypełniającą przestrzeń pomiędzy utworami komercyjnymi i eksperymentalnymi, między sztuką a promocją. Amerykański reżyser Spike Jonze w swoich wideoklipach eksploruje ową granicę między awangardową sztuką a kulturą popularną. Dzięki połączeniu muzyki znanych artystów i strategii zaczerpniętych ze sztuki miejskich partyzantów reżyser ukazuje jak popularne medium zmienia się z narzędzia promocyjnego w broń artysty. Podobnie jak twórcy należący do ruchu *guerilla art*, Jonze dokonuje subwersywnego zawłaszczenia przestrzeni miejskiej, która w jego wideoklipach zmienia się w miejsce pozornie spontanicznych działań podważających estetykę wideoklipów głównego nurtu. W swoich największych dokonaniach, takich jak *Sabotage* czy *Praise You*, reżyser rezygnuje z wideoklipów performatywnych na rzecz zabawy z formą, stylizowaną na amatorskie rejestracje. Odzierając teledysk z wizualnej rytmizacji Jonze burzy jego hierarchię, spychając na dalszy plan wykonawcę i jego muzykę, koncentrując się na przestrzeni miejskich ulic, którą wykorzystuje do realizacji własnych artystycznych celów.

Ewelina Ciaputa, Uniwersytet Jagielloński

Internet – nowa przestrzeń kobiet?

Niezwykle szybki rozwój Internetu pozwala na wysunięcie twierdzenia, iż w obecnych czasach stanowi on jeden z kapitałów kulturowych społeczeństw Zachodnich. Staje się on także podstawowym środkiem komunikacji i organizacji, jak twierdzi Manuel Castells, co

proceeds to the conclusion, that in an increasingly greater degree they are used by social movements, which use it as a tool of information or recruitment of volunteers, and even of gaining influence or power. Cyber-space thus becomes a terrain of rivalry, where the struggle is fought for freedom, cultural values, equality.

New technologies influence the shaping of human subjectivity in the postmodernist world. The question of what to do in this context would be whether the Internet can be a source of women's liberation, a place for the shaping of a new female subjectivity? To answer these questions, an analysis of the main assumptions of cyberfeminism, advanced among others by Donna Haraway and Sadie Plant, for which the use of new technologies is not only about the possibility of resistance to the dominant culture, but also allows for a completely different perspective on the subject of feminism, which would be a subject without a body, a hybrid of machine and human. Is the Internet really a place where women, regardless of their origin, race, age, skin color, can unite for the purpose of resistance to patriarchal culture? Criticism of some of the assumptions of cyberfeminism through comparison with reality would allow for the showing of its limitations in the design of a new female subjectivity and in the resistance to the Father's Law.

Dorota Nowok, Uniwersytet Jagielloński

Queerowe strategie kontestacyjne w świecie nowych mediów i nowoczesnych technologii

The report will start with the presentation of key ideas in the field of queer theory. I will discuss the concept of power – Michel Foucault's theory of power/knowledge. In this view, the subject is an effect of the power apparatus and is completely subordinated, is a part of power. Next, I will present Judith Butler's theory of the subject and gender, according to which there is no subject a priori, but only an effect of certain mechanisms of discourse. The subject is in general capable of life, recognized as a social entity, thanks to the performative repetition of social norms and the realization of culturally defined „femaleness” or „maleness”. To enrich the theoretical background, I will also refer to the concept of interpellation by Althusser, who assumes that the subject is subjected to power in language and through language. Next, I will touch upon the question of the practice of self-identification. I will refer to Joanna Mizelińska's „Płeć ciało seksualność”. I will discuss the politics of self-identification and comment on its sense and effectiveness. I will present a critique of the queer approach based on Tima Edwards' article „Queer fears: against the cultural turn”. In the next part of the report, I will focus on new media and modern technologies. I will discuss such issues as the possibilities that the Internet, alternative programming, independent servers, offer. I will analyze how the expansion of information flow can be a cause of resistance in the postmodernist sense. I will also consider the question of cultural resistance in the world of new media and modern technologies: I will discuss such phenomena as culture jamming, subvertising. In the conclusion, I will analyze the potential of the contestatory nature of these phenomena in the understanding of queer theory. How many new media and modern technologies offer the possibility of resistance to Foucault's „power/knowledge”? How many of these strategies of resistance are queer and can they really change anything?

Justyna Przyborowicz, Uniwersytet Opolski

Demokratyzacja kreacji o podłożu erotycznym w przekazie medialnym jako opór wobec stereotypowego wizerunku kobiety

Wiele uwagi poświęca się dziś analizie zawartości przekazów medialnych. Coraz częściej podejmowana jest dyskusja o standardzie i jakości prezentowanych w mediach treści. Wpływ tekstów medialnych na świadomość odbiorcy w dzisiejszym świecie jest ogromny, stąd przekaz medialny jest skutecznym sposobem dotarcia z danym postulatami do mas. Kultura obnażania przedarła się do treści płynących z nowych mediów. Wiele osób publicznych głoszących tezy o stereotypowym traktowaniu płci, wadze teorii *gender*, standaryzacji zachowań, itd., korzysta z możliwości postulowania swoich stanowisk ([m.in.](#) przez eksponowanie swojej cielesności). W swojej pracy pragnę zastanowić się, czy coraz silnie obecny w nowych mediach erotyzm jest kontynuacją dotychczasowych konwencji przedstawiania kobiet. Wydaje się, że można analizować to zjawisko także jako element walki ze stereotypami i kwestionowaniu znaczenia cielesności w sferze ludzkich zainteresowań, motywów działania oraz przypisywania określonych cech płciom. Najważniejsza jednak stanie się dla mnie odpowiedź na pytanie: czy wymienione czynniki stanowią formę oporu wobec standardowego wizerunku kobiety? Jeśli rola związana z płcią jest przyjęta na poziomie konwencjonalnym, nie jest poddawana świadomej krytyce. Pozostaje więc niezmienna i może składać się na postawę wobec świata w ogóle. Zjawisko demokratyzacji cielesności jest formą oporu wobec schematyzacji odgrywanych ról. Kultura obnażania, choć często przyjmowana jako obsceniczna, staje się nonkonformistyczną postawą wobec stereotypów płci. Schematy poznawcze oparte na sądach i koncepcjach o charakterze deskryptywnym oraz ewaluatywnym, odnoszą się wprawdzie do faktów, ale jednocześnie je generalizują i upraszczają. Kiedy od dawna budowane wzory skojarzeń na temat kobiecej cielesności są przełamywane, budzi to niekończące się spory. Zaburzona wizja właśnie kobiecej cielesności, sugerowana przez nastroje i kulturowe tendencje, może zostać wówczas poddana krytyce. Rudymeniem społecznego istnienia kobiety w mediach jest tożsamość budowana na podstawie atrakcyjności fizycznej. Traktowanie ciała jako fenomenu społecznego i kulturowego nie leżało w sferze głównych zainteresowań nauk społecznych. Spuścizna kartezjańskiego podejścia do ciała i rozumu, jako dwóch oddzielnych wymiarów ludzkiego człowieczeństwa, istniała w akademickiej świadomości bardzo długo. Pojawienie się freudowskich koncepcji stało się początkiem rozważań na temat ciała jako narzędzia kształtowania osobowości. Od tego momentu postępowała reewaluacja postrzegania kobiecej cielesności, ukierunkowana w stronę podkreślenia biologicznej odmienności kobiety i płynących z tego korzyści dla społecznego funkcjonowania. Wizerunek kobiety w mediach zmienił się, podobnie jak sposób patrzenia na jej cielesność. Dziś gra z wizerunkiem, erotyczny sposób przedstawiania cielesności składające się na kulturę obnażania, stanowią opór wobec standaryzacji cech, mających budować tożsamość współczesnej kobiety.

Maciej Demko, Uniwersytet Mikołaja Kopernika

W inteligentnej sieci maszyn, czyli o tym jak człowiek oddaje inicjatywę technologii

Ambient Intelligence (AmI) jest technologią środowiska życia człowieka. Skupia ona wysiłek konstruktorów na dążeniu do maksymalnego dostosowania warunków życia do fizycznych i psychicznych potrzeb ludzi, tak by osiągając największe udogodnienia odczuwali wokół siebie w jak najmniejszym stopniu obecność jakichkolwiek urządzeń czy innych ingerencji. Nie będę skupiał się na analizie samego zjawiska. Bardziej interesuje mnie jego

społeczny aspekt. Rozważam jak silny jest, lub mówiąc bardziej precyzyjnie – będzie - wpływ Ambient Intelligence na człowieka. Moim głównym założeniem jest uznanie wszelkich artefaktów obecnych wokół człowieka za równie uprawnione do interakcji co on. Podążam tutaj w sposób oczywisty za teorią aktora nieludzkiego z Teorii Aktora Sieci Bruno Latoura.

Dla celów prelekcji przywołam projekty powstałe w ramach instytucji naukowych działających przy Unii Europejskiej – ISTAG. Rozważają one możliwe scenariusze życia w świecie „Inteligentnego tła”. Na przykładzie krótkich historii opisujących to jak będziemy pracować, podróżować czy po prostu żyć postaram się zdiagnozować i wskazać te pola, gdzie technologia będzie już nie tyle towarzyszką człowieka, oddaną w jego służbie, lecz czymś więcej, czymś bardziej samodzielnym, nieożywionym aktorem.

Historie te postaram się podsumować w rygorze akademickim, opisując ich warstwę społeczno-polityczną, wymiar innowacyjności w technologii oraz przemyśle, wspomnę o stanie technologii dzisiaj, także o perspektywach badawczych, możliwych polach gdzie rozwój technologii Ambient Intelligence byłby szczególnie pożądanym (wyrównywanie szans przez zrównanie kompetencji, przykład fabryka Boeing).

Ewelina Twardoch, Uniwersytet Jagielloński

Nowe media jako przestrzeń walki między tekstualnością i wizualnością? – o opozycji technologii wobec tekstowego świata

Niniejszy referat stanowi próbę zastanowienia się nad sposobem, w jaki nowe media przekształcają utrwaloną przez postsrukturalistów tezę o tekstowości świata, kryzysie reprezentacji i ograniczonej roli mimesis. Odnosząc się do tez Gombricha, Mitchella i Jamesona o „triumfie obrazów” i „epoce wizualności”, która wyprzeć próbuje teksty werbalne, podejmę próbę analizy faktycznego oddziaływania hegemonii obrazowej na teksty w nowych mediach (Internecie, sztuce, reklamie). Zastanowię się, w jaki sposób przekaz medialny przekształca znaki tekstowe, jaką rolę im pozostawia, czym w takim kontekście staje się retoryka obrazowa, na czym polega odmienność znaków graficznych od tych dostosowanych do nośników medialnych (różnica między obrazem analogowym i cyfrowym). Czy obrazowość dominująca w nowych mediach spowodować może redefinicję reprezentacji i mimesis, a w dalszej kolejności także „zmartwychwstanie teoretyczne” tych kategorii? Czy wreszcie dominacja obrazowości wspiera niwelację autorskości z literatury i sztuki, na rzecz coraz prostszych przekazów? Do czego prowadzi walka między tekstami i obrazami i czy ona właściwie istnieje? Czy sfera słowna i wizualna wzajemnie się wykluczają, czy dopełniają? W swoim wystąpieniu chciałabym posłużyć się tezami z zakresu filozofii języka (od Wittgensteina po Foucaulta) oraz antropologii obrazu (H. Betting, J. Drucker, D. Siegel), a także przykładami reklamowy, artystycznymi oraz hipertekstami.

Magdalena Kowalczyk, Uniwersytet Śląski

„Pudelek” medialnym ruchem oporu? Inne spojrzenie na portale plotkarskie

Osoby „znane z tego, że są znane”, jak Katarzyna Cichopek, są wytworem systemu medialnego i jednocześnie jego treścią. Rozpowszechniona współcześnie kultura transparenacji

sprawia, że prawie całe życie celebrytów jest wystawione na widok publiczny. Jednak prezentując się w mediach starych, jak telewizja czy prasa są oni w stanie kreować i kontrolować swój wizerunek. Internet jako medium nowe, szybsze i bardziej demokratyczne stawia opór przemyślanym zabiegom public relations gwiazd. Portale plotkarskie, jak pudelek.pl, na bieżąco komentują działania celebrytów, również przy współudziale swoich czytelników. Nowe medium stało się swoistym ruchem oporu wymierzonym przeciwko sposobom działania mediów starych.

mgr Julie Land, Polska Akademia Nauk

New documentary film and social movements

The paper will explore the relationship between contemporary documentary films, the democratization of media with the advent of Web 2.0, and social movements. In what ways do social movements (which have relied more and more heavily on media to get their message across to a wider public) employ documentary films to further their cause, and why are documentary filmmakers more and more frequently choosing social movements as the subjects of their films? The paper will be illustrated with examples, including documentary films focusing the LGBTQ movement in Poland and the Truth Movement in the United States.

Dariusz Szklarczyk, Uniwersytet Jagielloński

Opór (społeczny) czy konflikt (interesów)? Rozważania nad pojęciem oporu społecznego na przykładzie zjawiska Not In My Backyard (NIMBY)

Druga połowa XX w., upływając pod znakiem realnego socjalizmu w Polsce, przyniosła współczesnym badaczom społecznym - historykom, socjologom i innym – „owoc” w postaci materiału obfitującego w różnorodne formy i przejawy oporu społecznego. Czy jednak obecnie, pod koniec pierwszej dekady XXI w., łatwo nam odróżnić: opór społeczny od rozmaitych form kontestacji, mobilizację społeczną od gry interesów? Jak w warunkach demokratycznych zdefiniować konflikt pomiędzy obywatelami a władzą? Czy każdy taki konflikt jest przejawem oporu społecznego? Wreszcie – jak w takich warunkach rozumieć substancjalność oporu społecznego? Uwzględniając sposób, w jaki tematyka oporu społecznego jest prezentowana w mediach: prasie, telewizji i internecie, spróbujemy odpowiedzieć na te pytania odwołując się do konfliktów inwestycyjnych o charakterze regionalnym, zakorzenionych w zjawisku *Not In My Backyard* (NIMBY). W uproszczeniu – polega ono na wyrażaniu (w majestacie prawa) sprzeciwu wobec budowy inwestycji w pobliżu swojego miejsca zamieszkania przy jednoczesnej aprobacie dla potrzeby budowy tejże inwestycji. Poszczególne studia przypadków nad zjawiskiem NIMBY dają podstawy by sądzić, że: 1) opór „przeciwko” władzy może być efektem niewłaściwej alokacji konfliktu stron obywatelskich, gdzie władza powinna nominalnie pełnić funkcję arbitra, 2) opór społeczny wymaga szczególnego rodzaju mobilizacji społecznej, bez której można mówić co najwyżej o konflikcie interesów, 3) media jako kanał komunikacji kształtują przebieg poszczególnych konfliktów, będąc jednocześnie „wentylem bezpieczeństwa” dla możliwości zaistnienia oporu społecznego.

Wspierają nas:

